

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ СТУДЕНТОЦЕНТРОВАНОГО ПІДХОДУ В ОСВІТІ

Вітчизняна система вищої освіти вмонтована у світову систему розвитку сучасної освіти. Наразі виділяють такі вектори, що характеризують методологічні основи сучасної системи освіти у світі: фундаменталізм освіти; гуманітаризація освіти; практико орієнтованість освіти; інтеграція у світовий освітній простір; компетентнісний підхід; студентоцентрований підхід.

Особливість студентоцентрованого підходу полягає в тому, що засвоюється не готове знання, яке відібрано кимось для засвоєння, а здобувач самостійно обирає ті важливі та цінні поняття, які йому потрібні для вирішення певних завдань. За такої організації освітнього процесу навчальна діяльність набуває дослідницького та практико-орієнтованого характеру.

Студентоцентроване навчання (studentcentered education) – це формування програм і технологій навчання так, як цього вимагає майбутня професія і можливості студента. Студентоцентризм базується на засадах особистісно орієнтованої педагогіки, розвитку і саморозвитку особистості, формує ефективну систему цінностей в основі так званий трикутник знань – освіта-наука-інновації у площині або колі студентоцентризму. Навчання, спрямоване на потреби, уподобання, інтереси студента, уміння працювати в команді, уміння вчитися упродовж життя, готовність до змін, уміння діяти у нестандартних ситуаціях та ін. Студентоцентроване навчання є процесом якісного перетворення освітнього середовища для студентів, спрямованого на підвищення їхньої самостійності (автономії) та здатності до критики за допомогою підходу, зорієнтованого на результат. Елементи студентоцентрованого навчання є опора на активне, а не пасивне навчання; акцент на критичне та аналітичне навчання і розуміння; підвищена відповідальність і підзвітність з боку студента; більша самостійність (автономія) студента; вдумливий підхід до освітнього процесу з боку і студента та викладача [1].

Тобто студентоцентризм ґрунтується на підвищенні ролі самостійної роботи студентів; індивідуальному підході до кожного студента як активного учасника освітнього процесу; досягненнях студента у навчанні як результаті самовдосконалення; розширенні прав, обов'язків і відповідальності студента. В основу студентоцентрованого навчання покладено ідею максимального забезпечення студентам шансів отримати перше місце роботи на ринку праці, підвищення їхньої «вартості» у роботодавців (придатності до працевлаштування) за рахунок здобутих протягом навчання компетенцій.

Концепція студентоцентрованого навчання, в основу якої покладені результати навчання, початково розвинута в США у другій половині ХХ століття в роботах J. B. Watson та B. F. Skinner. Протягом 1960–1970 рр. лідером цього напрямку був R. Mager, який запропонував концепцію застосування спеціальних формулювань (instructional goals) для результатів, які спостерігалися в процесі навчання. У сучасному вигляді концепція результатів навчання сформована і застосована у Великобританії, Австралії, Новій Зеландії та Південній Африці в дев'яностих роках минулого століття. У подальшому вона поширилася на інші країни Європи – Данію, Швецію, Ірландію [2]. Сучасного розмаху концепція студентоцентрованого навчання досягла після 2000 р. у зв'язку з розвитком Болонського процесу, важливим внеском в її імплементацію стали матеріали міжнародного проекту «Гармонізація освітніх структур в Європі», Тюнінг (Tuning educational structures in Europe, TUNING), який ініційований у 2000 р. європейськими університетами (координатором проекту є Університет Деусто, Іспанія) за активної підтримки Європейської Комісії з метою поєднання політичних цілей Болонського процесу та Лісабонської стратегії

реформування європейського освітнього простору [3]. Компетентнісному підходу до побудови освітніх програм і результатам навчання присвячено низку Болонських семінарів, монографій та статей. Незважаючи на те, що в спеціалізованій літературі було достатньо критики щодо доцільності та ефективності використання концепції результатів навчання у вищій школі (на відміну від професійно-технічної освіти), інтернаціоналізація освіти, передусім забезпечення зрозумілості та прозорості кваліфікацій, була ключовим фактором того, що підхід до викладання та навчання, заснований на результатах навчання, став до 2010 р. безальтернативним.

У традиційній же педагогічній парадигмі викладач як основний організатор освітнього процесу, характеризується незаперечним авторитетом. При такому підході головним завданням педагога є не розвиток системи переконань та відносин, що характеризують особистість, а формування знань, умінь та навичок.

В умовах традиційного технократичного підходу основні риси педагогічного цілепокладання виглядають наступним чином: мета: сформувати знання, уміння, навички, виконати соціальне замовлення держави; механізми: трансляція, репродукція; взаємодія: ставлення до учня як до об'єкта педагогічних впливів [4].

І ми отримуємо результат такої освіти, яка позначається у взаємному відчуженні педагогів та учнів. У педагогів будуть розвиватися характерні якості: менторство, зовнішній обвинувальний стиль, позиція незаперечного авторитету, «викладач завжди правий», яка руйнівно діє на педагога. Тому цілком зрозуміло та закономірно спостерігається у студентів позиція пасивності, формалізму у процесі навчання.

Саме тому на сучасному етапі реалізація студентоцентрованого навчання набуває поширення, але існують причини, що перешкоджають впровадженню студентоцентрованого навчання у вищих навчальних закладах: небажання вузів слідувати інноваційному розвитку, пристосованість до традиційного навчального процесу, орієнтація на ціннісні установки та суспільні потреби, вирішення колективних педагогічних завдань [5].

З перерахованими труднощами необхідно боротися, тому що студентоцентроване навчання спрямоване на підвищення якості та ефективності освіти, яку неможливо підвищити без основного елемента – студента. Тільки студентоцентроване навчання здатне посилити відповідальність та самоорганізацію студента, після чого підвищується і якість освітньої діяльності. Таким чином, саме студентоцентрований підхід у освіті може забезпечити успішну адаптацію людини до сучасному світі, на ринку праці, у соціальній спільноті.

Список використаних джерел:

1. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG) Ухвалено Міністерською конференцією в Єревані, 14– 15 травня 2015 р. URL: http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standardsandguidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf (дата звернення 20.01.23)
2. Студентоцентризм у системі забезпечення якості освіти в економічному університеті : збірник матеріалів Всеукраїнської науково-методичної конференції за міжнародною участю (Київ, 2–3 березня 2016 р.). Київ : КНЕУ, 2016. 434 с.
3. Сосницька Н. Л. Студентоцентрований підхід до професійної освіти в умовах сталого розвитку суспільства *Науковий вісник льотної академії*. Серія : Педагогічні науки. 2017. Вип. 1. С. 377–381.
4. Рибалко Л. С., Черновол-Ткаченко Р. І., Горбачова І. І. Формування професійної мобільності вчителів: акмеологічний підхід, загальна середня освіта. Харків : Вид. група «Основа», 2019. 96 с.
5. Вихрущ В. О., Гуменюк С. В., Вихрущ-Олексюк О. А. Психодидактика вищої школи: інноваційні методи навчання : навч. посіб. Тернопіль : Крок, 2017. 280 с.